Náučná cyklotrasa a chodník Úzkokoľajná železnica Gelnica – Smolnícka Huta / G. V. T. – Göllnitztalbahn

Kraj:	Košický
Okres:	Gelnica
Geomorfologická jednotka:	Volovské vrchy
Geologická jednotka:	gemerské pásmo
Chránené územie:	žiadne
Prístup:	bus Smolnícka Huta, Železorudné bane a pešo k severovýchodu po ceste asi 150 m
Východisko:	Smolnícka Huta, budova stanice zaniknutej úzkorozchodnej železnice na juhozápadnom konci obce
Trasa:	Smolnícka Huta, budova bývalej železničnej stanice – obcou k severovýchodu a na jej konci doprava po cyklochodníku – osada Smolnícka píla – Mníšek nad Hnilcom, železničná stanica
Dĺžka, prevýšenie:	9,4 km, klesanie 95 m
Čas prechodu:	1 h na bicykli / 3 h pešo
Počet zastávok:	6
Náročnosť:	nenáročná trasa

Zameranie chodníka: technické, historické

Typ chodníka: samoobslužný, líniový, obojsmerný, cyklistický, peší, celoročný

Nadväznosť na turistickú značku: nie je, značená cyklotrasa

Rok otvorenia: 2020

Aktuálny stav: Náučný chodník je v dobrom stave, udržiavaný (2022).

Textový sprievodca: nie je

Kontakt: Obecný úrad Smolnícka Huta, 055 65 Smolnícka Huta, tel. 053 / 4887 704

Poznámky: (1) Cyklotrasa a chodník, doplnené rekreačnou infraštruktúrou (lavičky, altánky a p.), sú vybudované na bývalom zvršku úzkokoľajnej železnice. (2) Trasa sa v čase snehovej pokrývky využíva ako bežkárska trať. (3) V osade Smolnícka píla trasa míňa začiatok Lesníckeho náučného chodníka Smolnícka Osada.

Upozornenie: Trasa vedie zo začiatku a na samom konci – v intravilánoch koncových obcí – po štátnej ceste.

Využiteľnosť pre školy

Náučný chodník je vhodný ako cyklovýlet, prípadne jeho vybrané zastávky ako lokality geovednej exkurzie.

Čo sa oplatí vidieť na trase náučného chodníka a v okolí

Smolnícka Huta. Bývalá banícka obec severovýchodne od Smolníka a juhozápadne od Gelnice v strednej časti Volovských vrchov v úzkej doline potoka Smolník, pravostranného prítoku Hnilca. Jej vznik a rozvoj úzko súvisí s rozvojom blízkeho Smolníka a minerálnym a lesným bohatstvom územia. Prvýkrát je písomne doložená v roku 1828. Avšak ako samostatná obec sa začala formovať už v 18. storočí v čase rozmachu smolníckeho baníctva počas vlády Márie Terézie, kedy v území boli nájdené bohaté zásoby medi, olova, železa a ortuti a v Smolníku založili banské úrady, vysokú banskú školu a mincovňu. Z tej doby, z roku 1751, pochádza nad centrom obce stojaci pôvodne barokový rímskokatolícky kostol Nanebovzatia Panny Márie s predstavanou vežou. V rokoch 1813 a 1845 obec i bane, sústredené na dne doliny medzi Smolníkom a Smolníckou Hutou, postihli veľké povodne. V roku 1884 bola sprevádzkovaná železnica z Margecian a Gelnice (pozri samostatné heslo). V roku 1893 postihol obec aj huty na praženie medenej rudy veľký požiar. V roku 1895 začala výstavba „starej“ banskej kolónie. Banská ťažba bola ukončená a prevádzky zrušené koncom 20. storočia. Bohatú baníckú históriu pripomínajú zachované objekty spojené s ťažbou a spracovaním rudy, s úzkorozchodnou železnicou a baníckе obytné kolónie. Asi 5 km severovýchodne nadol dolinou Smolníka leží miestna časť (osada) **Smolnícka píla**.

Úzkokoľajná železnica Gelnica – Smolnícka Huta / G. V. T. – Göllnitztalbahn. Úzkorozchodná železničná trať v severnej časti Volovských vrchov, budovaná v 80. rokoch 19. storočia v rámci súkromnej lokálnej železnice Margecany – Gelnica – Smolnícka Huta – Smolník v doline Hnilca a Smolníka spoločnosťou G. V. T. (*maď.* Gölniczvölgyi vasuti társaság). Jej prvý úsek Margecany – Gelnica (7,4 km) mal normálny rozchod, no z finančných dôvodov z Gelnice pokračovala výstavba trate už len s rozchodom 1 000 mm a aj to už iba po južný okraj Smolníckej Huty, kde sa nachádzali železnorudné bane (v dĺžke 25,5 km). Osobná a nákladná doprava na trati začala v roku 1884. Veľký

význam mala najmä v súvislosti s ťažbou a spracovaním rudy v Žakarovciach a Mária Hute, ťažbou pyritu v smolníckych baniach ako aj dreva v rozľahlých lesoch. V hornej časti doliny Smolníka postavili v roku 1907 nadväzujúcu úzkorozchodnú lesnú železnicu (s rozchodom 760 mm), ktorá zo Smolníckej Huty viedla cez Smolník do doliny Kotlina a Úhornej. Po vzniku Československa s výstavbou trate nadregionálneho významu Margecany – Červená Skala nahradila úzkorozchodný úsek z Gelnice po Mníšek nad Hnilcom v roku 1935 nová súbežná trať s normálnym rozchodom. Východiskom úzkorozchodnej trate do Smolníckej Huty dolinou Smolníka, dlhej už len 9 km, sa tak stal Mníšek nad Hnilcom. Pre nerentabilnosť a preferenciu cestnej dopravy sa na nej zastavila najprv osobná (1961) a neskôr aj nákladná doprava (1965). Z objektov bývalej úzkokoľajnej železnice sa zachovali výpravné budovy v Smolníckej Hute a Mníšku nad Hnilcom a teleso trate, ktoré v rámci podpory turizmu v území využíva nedávno vybudovaný náučný cyklochodník a chodník.

Mníšek nad Hnilcom. Obec juhozápadne od Gelnice v strednej časti Volovských vrchov vo východnej časti rozšírenej doline Hnilca – Hnileckom podolí – s intravilánom tiahnucim sa do dolín jeho prítokov – pravostranného Smolníka a ľavostranného Hnileckomníšskeho potoka. Prvá písomná zmienka pochádza z roku 1233, no územie bolo osídlené už počas železnej doby (700 rokov pred n. l.), kedy tu keltskí Kotíni ťažili a spracúvali železnú rudu z povrchových ložísk, o čom svedčia haldy medzi Mníškom a Švedlárom. Pomenovania obce v prvých písomných zmienkach Heremita a Remethe napovedajú, že v tejto lokalite snáď pôsobili mnísi. Na území spustošenom Mongolmi v druhej polovici 13. storočia v rámci rozmachu banského podnikania a povýšení Gelnice v roku 1264 na kráľovské mesto, z ktorého sa stalo miestne centrum banského podnikania, bola postupne osídlená celá dolina Hnilca nemeckými baníkmi a jej sídla boli poddanskými osadami Gelnice. Okrem baníctva sa obyvateľstvo živilo uhliarstvom, drevorubačstvom a furmanstvom, menej poľnohospodárstvom. Ťažili sa najmä rudy zlata, striebra a medi. Staré banské diela z 15. – 18. storočia sa vyskytujú v masíve Hutnej hole a Kloptane. Po utlmení baníctva sa rozmohli remeslá (mäsiari, stolári, kolesári, debnári a zámočníci). V roku 1884 sa Mníšek stal zastávkou na železničnej trati Margecany – Smolnícka Huta, v roku 1935 na novej železnici Margecany – Červená Skala. Na začiatku 20. storočia pracovali v obci dve parné píly. Po druhej svetovej vojne nastali v obci s prevahou nemeckého obyvateľstva demografické zmeny. K poklesu počtu obyvateľstva prispela aj stavebná uzávera v 60. rokoch 20. storočia pre plánovanú (a nerealizovanú) vyrovnávaciu vodnú nádrž na Hnilci. V obci stoja dva klasicistické kostoly: tolerančný evanjelický z roku 1787 s predstavanou vežou z roku 1901 a kazateľnicou z roku 1792 a rímskokatolícky Povýšenia sv. Kríža s predstavanou vežou z roku 1820 s tirolským eklektickým oltárom z konca 19. storočia.

Smolník > pozri heslo v textoch ku Geoturistickému náučnému chodníku Rotenberg

Volovské vrchy. Rozľahlé, až 70 km dlhé a vyše 30 km široké pohorie východo-západného smeru na juhu východného Slovenska zhruba medzi Dobšinou, Rožňavou, Medzevom, Košicami, Margecanmi, Krompachmi, Spišskou Novou Vsou a Dedinkami. Susedí na juhu s Revúckou vrchovinou, Rožňavskou kotlinou, Slovenským krasom a Košickou kotlinou, na severe s Čiernou horou, Hornádskou kotlinou a Slovenským rajom (podcelkom Spišsko-gemerského krasu) a na západe krátko so Stolickými vrchmi. Má komplikovanú vrásovo-zlomovú štruktúru i geologickú stavbu, v ktorej prevládajú paleozoické slabo premenené horniny (fylity, paleovulkanity) s výskytom železných a polymetalických rúd, sadrovca, magnezitu. Pri severnom a východnom okraji sa vyskytujú mezozoické vápence a dolomity (Galmus a oblasť okolo Folkmarskej skaly a Červenej skaly). Pomerne na veľkej ploche presahuje nadmorská výška 1 000 m, najvyšším je vrch Skalisko (1 293 m n. m.) v masíve Volovca v juhozápadnej časti pohoria severne nad Čučmou. Prevláda hornatinový, hladko modelovaný reliéf, len okolo Hnilca a Belej sa vytvorili širšie doliny až brázdy s miernejšie rezaným (podvrchovinným) reliéfom (Hnilecké podolie, Hámorská brázda). Zhruba rovnobežne so severnou hranicou pohorie naprieč – medzi Dedinkami a Margecanmi – preteká Hnilec hlbokou členitou dolinou, pozdĺž severnej hranice pohoria tečie Hornád, vo vnútri pohoria pramení napr. Bodva. Prevažne zalesnené pohorie s

neveľkými pôvodne baníckymi sídlami križuje viacero cestných komunikácií vysoko ležiacimi sedlami (Dobšinský kopec, Grajnár, Súľová, Úhornianske sedlo, Štóske sedlo) a prechádza ním (dolinou Hnilca) železničná trať Červená Skala – Margecany.

Názvy informačných panelov

1. Stanica Smolnícka Huta • Bahnhof Schmöllnitz Hütte
2. Lesná železnica Smolnícka Huta – Beckengrund • Waldbahn Schmöllnitz Hütte – Beckengrund
3. Vozidlový park G. V. T. • Fahrzeuge G. V. T.
4. Přestavba tratě • Umbau der Strecke
5. Zastávka Smolnícka Píla • Haltepunkt mit Ladestelle Schmöllnitz Säge
6. Stanica Mníšek nad Hnilcom • Bahnhof Einsiedel

